

Na Robu.

Črtica. Spisal Ivo Česnik.

Stari Petrač je ležal na smrtni postelji. Počasi je dihal in upiral v leseni, pobarvani strop svoje trudne oči. Na gubavem, uvelom obrazu so se mu poznali sledovi bolezni in trpljenja. Roke so mu počivale na prsih in prebirale debele jagode črnega molka. Ustnice so se pregibale v tihem šepetanju, a na čelu si takoj lahko bral, da begajo njegove misli bogvekod; morda že po nebu, kjer iščejo rajno Ano; ali se izprehajajo po svetu in gledajo, če so vse prav uredile.

„Marjeta, odgrni okno in pokliči Naceta in Gropa!“

„Precej, precej, Gašper!“ se je oglasila priletna ženica, ki je v bolezni stregla Petraču.

Odgrnila je rdeči zastor pri oknu in vsula se je v sobo prijetna svetloba popoldanskega solnca.

Čez par minut sta stopila v sobo Nace in Gropa. Oba sta bila že stara čez petdeset let. Nace je imel na glavi veliko plešo in je bil čokate postave in krepkih udov. Gropa je nosil sivo brado in lasje so mu bili vsi pobeljeni, hrbet sklonjen, da je bil podoben sedemdesetletnemu starcu, dasi je bil le sedem let starejši od svojega brata. Na živahnih očeh in dolgi, močni postavi se mu je poznalo, da je bil v mladih letih korenjak. Trpljenje in duševni napor sta ga potrla, da je postal molčeč kakor grob in zamišljen sam vase.

„Kaj bi radi, oče?“ je vprašal mlajši sin Nace, ko je potihem prišel z Grogom do očetove postelje in pogledal na izmučeno, bolešno obličje.

„Poslušajta me, Nace in Gropa!“ je prišel bolnik in poizkušal sesti. A moči so mu odpovedale. Zato je le z desnico zamahnil po odeji, da je glasno zarožljal debeli molek, in obrnil pogled na svoja sinova. „Čutim, da se mi bliža poslednja ura. Hvala Bogu, dovolj dolgo sem tlačil zemljo. Kristus daj tudi vama dočakati devetdeset let! Uredil sem vse, kakor je treba. Včeraj sem napravil testament. Ti, Nace, boš gospodar pri hiši!“

„Prosim vas, oče, pustite me v miru! Prestar sem že za gospodarstvo! Prevzame naj Gropa!“

Gropa je pogledal brata, kot bi ga ne razumel, ali se norčuje, ali misli resno.

„Brat, usmili se mojih sivih las!“ je rekel počasi, z globokim glasom.

„Sinova, ne prepirajta se ob moji zadnji uri. Nace, ti boš gospodar! Pameten bodi in poišči si kmalu neveste!“

„S petdesetim letom naj se oženim! Katera me bo marala? — Oče, ko sem bil star trideset let, mi niste hoteli dati premoženja in mi dovoliti, da se poročim. Prosim vas, ne nalagajte zdaj skrbi na moje rame!“

„Nace, ubogaj očeta na smrtni postelji!“

Milo je pogledal Petrač svojega mlajšega sina in z roko je potegnil čez oči in golo glavo, na kateri ni bilo niti enega lasu. Morda se je pojavilo tisti hip v njegovi duši kesanje, da ni uslišal nekdanj prošnje svojemu sinu. Nace je obmolknil in sklonil glavo.

„Tak ti boš glava te hiše, ko poneso mene iz nje! Bodi skrben, varčen in ne zabi revežev! Težav ne boš imel posebnih. Gropa ima pri hiši kót do smrti. Ljubita se med seboj res kot brata! — Marjeta mi je stregla v bolezni. Tudi oddaleč nam je v žlahti. Za neprijetnosti in sitnosti, ki jih je imela z menoj, ji daj par desetakov! In zahvali se ji, kakor se je treba zahvaliti dobrotnici.“

„Vse storim, kakor želite,“ je govoril Nace. Gropa je zrl žalostno v blede očetovo obličje, solza mu je kanila iz drobnih oči in se potočila po starikavem licu na sivo brado. Prijel je za starčevo roko in se sklonil nad posteljo.

„Oče, prosim vas, privoščite še meni v zadnjih trenutkih lepo besedo! Grešil sem zoper vas in odšel v daljno Ameriko, kjer sem trpel kot živina. Odpustite mi, oče! Vsaj na smrtni postelji mi odpustite!“

„Sin, grozno žalost si mi napravil. Vsi so kazali takrat za menoj: Glejte, tako je vzgojil svojega sina, da je v sramoto celi fari. Gropa, zaradi tiste dekle si jo pobral čez morje in nisi dal glasu o sebi več kot dvajset let.“

Umolknil je oče in se zamislil, Gropa je pa klečal v solzah poleg njega in ga držal za roko.

„Odpustite!“ je ponovil čez dolgo. Oče se je zdramil iz svoje zamišljenosti, odprl je oči in težko lovil sapo.

„Odpuščam ti in tvojega sina blagosloviljam. Kjerkoli hodi, bodi z njim Bog in angel varih!“

Komaj je izgovoril, mu je zmanjkalo sape. Nace je hitel prižigat svečo. Preden jo je prižgal, je starec izdihnil.

Sinova sta jokala poleg mrtvega očeta, kot bi bila otroka, še nedorasla in potrebna skrbne, ljubeče roke, da ju boža.

Dobro uro potem je zvonilo doli pri fari. Čez vso dolino je plul glas zvonov in odmeval od hribov, ki so kot venec obkrožali tisti lepi kos slovenske dežele.

Ljudje so postajali pri delu, se križali, molili in se ozirali gor proti Robu, kjer je kraljevala Petračeva hiša, obdana od bukovja in sadnega drevja. Venec solnčnih žarkov se je vsipal na hišno pročelje, kjer je bila naslikana v medlih barvah Mati božja Sedmih žalosti. Skoz okno je silil v sobo, kjer so devali na mrtvaški oder Gašperja Petrača. Morda je hotel poljubiti mrtvo obličje, morda spremljati dušo pred večnega sodnika.

* * *

Nace je napravil sedmino po rajnem očetu in povabil nanjo soseda Kotnika in Smrekarja in Žabkarja iz doline. Žabkar je imel njegovo sestro, ki je pa umrla mlada, že pred desetimi leti. Sami možakarji so bili pri mizi. Marjeta je pa nosila jabolčnika in razna jedila.

„Le dajmo ga, saj nima kosti!“ je ponavljal venomer Žabkar, ki ga je rad cukal. „Nikar se ne držita tako žalostno, Nace in Gropa! — Smrt je morala priti. Dolgo je bil bolan rajni — Bog mu daj sveta nebesa! In star je bil, kakor nihče v fari. Kvečemu Urbančkova Mica je bila starejša, a prav gotovo ne vem.“

„Prav nič ne bodita potrta! Po vsakega pride nebeška dekla, po tega preje, po onega pozneje. Tudi po nas vse pride sčasoma. Kaj sem hotel reči? Korenjak je bil rajni, to pa korenjak, da malo takih. Spominjam se še, da je ob košnji za šalo vrgel žrd v zrak z desnico in jo ulovil z levico, kakor leskovo šibo. Zato so imeli strah pred njim. Če je bil on v družbi, se ni nihče prepiral. Vse se je vedlo pametno.“

Tako je govoril Kotnik, dolg, koščen človek in kadil iz male pipe.

„Midva nisva tako močna. Prava slabiča sva proti rajnemu očetu,“ je trdil Nace.

„Tega ne bi rekel,“ je začel sosed Smrekar, ki je imel hišo na jasi, četrte ure daleč. „Ti si bil včasih junak, da je vse gledalo za tabo. In še danes nisi ravno za strašilo. Z vsakim fantom se lahko pozikusiš. Za ženitev bi bil pripraven. Res, Nace, kaj misliš? Kmetijo imaš in pri kmetiji je treba gospodinje. Kar tako ne moreta živeti z Grogom, kakor ste prej, ko je gospodaril oče. Marjeta kmalu odide in se ne vrne. Po nevesti boš moral pogledati.“

„Ne norčuj se iz mene, Smrekar! Katera mara takega starega dedca? Jaz se ne poročim. Najrajši bi dal svoje posestvo Grogovemu sinu Roku. Ta je

mlad, čvrst in krepak. Pa jo je potegnil v Ameriko in hodi bogvekod. Dobi ga, če moreš.“

Gropa je pokimal. Težko mu je postalo pri srcu in molče je zrl v mizo.

„Gropa, ti vedno molčiš! Reci no katero!“ ga je zbodel Smrekar.

„Saj drugi govorite dovolj. Ko bi hotel pripovedovati, bi imel zadosti do jutri zjutraj! Pa rajši molčim.“

„Brat, ne bodi čuden! Odkar si se vrnil domov in nisi našel ne sina, ne Katre — ne zameri, da jo omenim — si kakor mrtev za ta svet. Vem, da si veliko trpel, da te je oče prehudo sodil in bi najbolje storil, da bi ti dal tedaj grunt in ti dovolil, da se poročiš.“

„Kar je bilo, je minilo. Hotel bi, da bi ne bilo, a si ne morem pomoči. Grešil sem proti očetu in drugim, a sem tudi delal pokoro skoro trideset let. Amerika me je popolnoma izrabila. Komaj sem imel nazadnje za pot nazaj v domovino! Hudo je to, a še hujše je, če vidiš, da se pokori tudi tvoj otrok za tvoje grehe in morda izgine in se uniči v strašnem morju solz, potnih kapelj in trpljenja. Ti še ne veš, kaj se pravi: Več je vredna domača gruda, kot na tujem zlata ruda.“

Tako je govoril s težko dušo Gropa, sklonil glavo, jo podprl z žuljavo dlanjo in molčal.

„Kaj bi mlatili prazno slamo. Pogovorimo se rajši kaj pametnega, kaj takega, kar bo koristno za hišo, v kateri danes jemo in pijemo — hvala Bogu! — Ti, Smrekar, si preje nekaj govoril o ženitvi. Jaz tudi mislim, da se mora Nace poročiti. Žena podpira tri vogale pri hiši. To je velika resnica in vanjo verjame šele oni, ki jo je izkusil,“ je rekel Žabkar.

„Tudi ti tako praviš? Hm —“

„Nace, Bog ti daj srečo! Nihče ti je bolj ne želi kakor jaz. Brez ženske pri hiši res ne bosta mogla izhajati.“

„A kje naj povprašam? Star sem in okoren.“

„Nace, prav blizu dobiš nevesto. Hm, čemu bi govoril po ovinkih in hodil kakor mačka okoli vrele kaše. Glej, jaz imam doraslo hčer. Dva in dvajset let je dopolnila moja Kristina. Odkrito povem, rad bi jo oddal, ker mi je Bog zelo blagoslovil zakon. Pet sinov in tri hčere imam. Tebi jo dam, ker te poznam. Pri meni povprašaj!“

Smrekarju so kar polzele besede z jezika, ko je ponujal svojo hčer.

„Ali bo Kristina zadovoljna?“

„Zadovoljna, zadovoljna? Kar jaz rečem, to je njena volja. Ubogljiva, dobra hčerka je, gotovo bo tudi poštena žena.“

„Kaj veš, brat, ali naj storim ta važni korak?“

„Stori po svoji vesti!“ je odgovoril Gropa.

In Nace se je odločil, da pride z bratom snubit. Mesec dni še počaka radi očetove smrti, potem pa pride.

S Smrekarjem sta udarila. Marjeta je prinesla že osmi liter jabolčnika. Možje so postajali veseli in pogumni in zapeli so tisto: „Bog je ustvaril zemljico“ ..., kot bi imeli pred seboj najboljšo pijačo z vinskih goric. Le Gropa se je držal resno in zamišljeno, kakor politik, ki študira važen govor.

Pozno zvečer so se razšli. Na jasnem nebu je brlelo milijone zvezd, mesec je sijal nad prijazno dolino, nad mladimi setvami, nad zelenimi polji in nad griči, poraslimi z bukovjem in smrečjem. Na Koreni je blestela cerkev sv. Kozma in Damjana kot zakleta kraljična, odeta v čaroben pajčolan, sv. Lovrenc je zrl ponosno po svojih belih sestricah, raztresenih po vseh goricali naokoli, in jim dopovedoval, kakor ded vnukom, o davnih dneh, ko so kristjani branili svobodo in križ pred Turkom.

„Torej na svidenje čez mesec dni! Pridi gotovo!“ je zašepetal Smrekar Nacetu, mu podal raskavo roko in odšel med travniki in njivami proti svojemu domu.

* * *

Mati Žefa in Kristina sta šivali pri brleči luči, ko je prikorakal oče Smrekar domov počasi in odločno, z veselim in svečanim obrazom.

„Dober večer obema!“

„Bog daj!“ sta odgovorili. „Malo si se zamotil. Mislila sem, da prideš z nočjo,“ je rekla mati Žefa, močna, krepka ženska.

„Prijetno je bilo. Prav malo se je poznalo, da smo bili na sedmini. In prav je, da sem se zakasnil. — Veš kaj, Žefa, snubce dobimo v hišo.“

Kristina se je zdrznila in zardela do ušes. Njena lepa, mala usta so se nakremžila, dolge trepalnice so se povesele.

„Pa ne res?“ se je začudila Žefa. „No, čas bi bil pravzaprav.“

„Ugani, kdo pride.“ Smrekar je naredil silno važen obraz.

„Kdo neki? Morda prav mlad, morda kak vdovec. Da le pride! Vsak je dobrodošel.“

Tako je govorila mati Žefa, hči je pa bila tako žalostna, da bi se skoro zjokala.

„Nace pride, ta Petrač z Roba. Malo star je že. A kaj to? Lep grunt ima, hišo in še nekaj vrednosti mu je zapustil Gašper. Čez mesec dni pridejo. Dekle, le glej, kako se boš držala!“

„Oče, lepo vas prosim, ne silite me!“

„Brez ugovora, Kristina! Moja hči si, slušala me boš. Ali ne veš, kaj pravi četrta božja zapoved.

Tvoj oče sem. Skrbeti moram, da prideš do svojega kota, da boš imela postlano na stara leta. A nisem samo tvoj oče. Cel kup otrok je doma. Za vse moram dobiti kruha. Zato ga vzameš brez ugovora. Dober človek je, žal besede ti ne poreče.“

„Ali, oče! Rajši ostanem devica vse življenje.“ Pokrila si je oči s predpasnikom in začela ihteti.

„Ne bodi neumna, Kristina! Taka lepa prilika je“, je prigovarjala mati.

„Čez mesec dni pride snubit. Vzameš ga in amen, pa če se še tako cmeriš. Besedo sem dal in ne maram je pojesti.“

Oče Smrekar je udaril z nogo ob tla, in Kristina je vedela, da ni ugovora proti očetovi volji. Zaman je vse prizadevanje in ves jok.

„Pozno je že. Spat bo treba iti. Kristina, le pojdi leč in utolaži se,“ je rekla mati.

„Kristina je vstala in odšla, da čimpreje odide izpred očetovih oči in se razjoče in izplaka vso svojo bol, težko duševno bol nesrečne ljubezni.

Oče Smrekar je pa zmagošlavno rekel svoji ženi:

„Ali nisem mojstrsko izvršil svoje naloge? Jezik mora imeti človek, jezik. — Veš kaj, stara, in če ne bo otrok iz tega zakona, pomisli, pride Rob ob rodbino. In kdo drugi bo potem gori gospodaril, kakor Smrekarji. Saj pravim, treba je skrbeti za otroke in jezik mora imeti človek, jezik.“

„Jezik in nekaj pameti,“ je pritrdila mati Žefa.

Kristina je priplakala v svojo stanico, kjer sta spali sestre sladko in mirno, kakor bi ju zibal angel. Sedla je na posteljo, položila glavo med dlani in ihtela kot še nikoli v življenju.

Mesec je sijal skoz nizko okno v sobo, lahen veter se je poigral z nagelni in rožmarinom in stresal veje sadnega drevja na vrtu.

Kristina je mislila na svojega fanta, na Roka je mislila. Tako velik je bil, lep, močan in priden. Le ta greh je imel, da je bil berač, in ni podedoval po svoji materi drugega kakor kočjo, ki stoji zapuščena in zaprta tam pod Koreno. A ona ni poznala tega greha, zato mu ni odrekla ljubezni, ko ji je šepetal mile besede na uho. Poštene namene je gojil, ko ji je obljubljal zakon. Toda kar tako praznih rok ne stopi pred ponosnega očeta. Denarja hoče dobiti, suhe cekine hoče pokazati očetu in potem kupiti kako posestvo in poprositi za njeno roko. Zato je odšel v Ameriko po materini smrti. Nihče ni vedel zanj, le njej je bilo znano, kod hodi. Branila mu je, naj ne hodi, a vse zastonj. Kar si je vtepel v glavo, je tudi storil. Če bi prišel sv. Peter z nebes, bi ga ne pregovoril. Šel je in ji je ostal zvest. Vsak mesec enkrat ji je pisal. Nihče ni znal za njeno ljubezen. Smrekarjevi se niso brigali za pošto. Morda je v vsem življenju dobil Smrekar dve pismi, na časopise

pa ni bil naročen. Kristina je naprosila poštarja, naj izroči vsako pismo le njej. Tako je ostala prva in globoka ljubezen skrita materinim in očetovim očem. Tudi stare ženice niso izvedele zanjo, ker je bila tiha in tajna.

„Ne, ne vzamem Naceta. Moj Bog, umrla bi potem žalosti! Kaj naj storim. Grogu razodenem svojo ljubezen. Nič! Čuden človek je. To bi ne pomagalo. Pisati hočem Roku. Takoj naj se vrne, da prepreči očetovo nakano. O ti ubogi moj Rok, po svetu hodiš in se ubijaš v znoju in trpljenju, doma pa ti hočejo ugrabiti mene. Pa ne boj se, ljubček, zvesta ti ostanem klub vsem zaprekam.“

Na steni je visela podoba Matere božje. Pred njo je pokleknila Kristina, molila je pobožno, kakor že ne dolgo. Potolažena je vstala, poiskala papir, držalo in tinto, sedla na tla in pri luninem svitu pisala na skrinji v svoji boli in žalosti Roku v daljno Ameriko.

Z rožmarinom in nagelnom se je poigral veter, in drobna peresa so si šepetala povest o zvesti ljubezni, o dekletu in fantu, ki se nista videla že tri leta in sta se ljubila bolj kakor prvi dan.

* * *

Čez mesec dni sta prišla snubit Nace in Gropa.

Smrekar ju je peljal v družinsko sobo, ju posadil za mizo in precej prinesel vina, ki ga je kupil nalašč za tisti dan. Mati Žefa je pozdravljala gosta iz vsega srca, skočila po šunke in kruha, kakor bi bila stara dvajset let, in veselo brbljala.

„Lepo vreme je danes, lepo. Prav, da je. Po-delali bomo letos z lahkoto. — Prigriznita no, prigriznita, pa kruha si urežita! Koruzin je, belega, žalibog, ne premoremo.“

„Hvala Bogu za takega, Žefa!“ je rekel Nace in si urezal droben kos. Znano mu je bilo, da morajo biti ženini sramežljivi, dostojni in zmerni v jedi in pijači.

„Pripelji to dekle dol!“ je zašepetal Smrekar ženi ter začel pripovedovati Grog in Nacetu, koliko je vsejal turšice, pšenice, ječmena in rži, koliko je vsadil fižola, krompirja, kod je vsejal deteljo, koliko je priredil pretečeno leto pri živini in prašičih. Brata sta ga zvesto poslušala, zdajinzdaj pokimala, pristavila kako opazko in gledala v kozarec pred seboj.

Mati Žefa je tedaj šla v Kristinino sobo, da poišče hčer in jo popelje k ženinu.

Kristina je sedela na skrinji in žalostno zrla skozi okno. Oči je imela objokane in bila je malce blede, kakor bi prečula pretečeno noč.

„Kristinica, preobleci se malo, pa stopi dol! Snubci so prišli.“

„Mati, jaz ne maram Petrača. Nikoli ga ne vzamem.“ Nov potok solz se ji je potočil po licih.

„Kristinica, saj nisi več otrok. Očeta poznaš. Hud bi bil, če ga ne ubogaš. Glej, tako rada te imam! Kar preobleci se v tisto pikasto obleko, ki ti najlepše pristoja.“

„Mati, jaz ne grem in ne grem.“

„Otrok ti neubogljivi! Čakaj, po očeta stopim.“ Na pragu se je ozrla in vprašala:

„No, ali pojdeš? Kristinica, bodi pridna! Stopi dol in sedi k ženinu, da se dogovorite. Reci, da ga vzameš.“

„Lagati ne morem in ne smem.“

„Le čakaj me!“

In mati Žefa je odšla v družinsko sobo in zašepetala očetu Smrekarju na uho, da je hči noče slušati.

„Ostani ti pri gostih!“ je rekel in jo šel iskat.

„Kaj se cmeriš? Preobleci se in pojdi dol!“ ji je rekel, ko je stopil v stanico.

„Oče, lepo vas prosim.“

„Dekle, bodi pametno. Ne bodi tako, kakor tiste ženske, ki si žele jeseni črešenj, spomladi pa svežih smokev. Nacetu sem dal možato besedo. In jaz nisem kakor petelinov rep, da bi se nagnil, kamor veter pihne. Kar rečem, to velja. Ubogaj zlepa! Če ne boš šla precej dol, se ti zgodi nekaj drugega. Zapodim te od hiše.“

Kristina je vedela, da oče ne razume šale, zato se je vdala. Preoblekla se je in prišla za Smrekarjem k snubcema. Voščila jima je prav lepo dober dan in pokusila iz kozarca, ki ga ji je ponudil ženin Nace. Potem so govorili o vremenu, o novem kaplanu, ki je došel pred kratkim k fari in čudovito lepo poje in igra vsakovrstne pesmi na škant in klarinet. Kristina je redko katero rekla. Gropa jo je opazoval in skoro smilila se mu je. Naposled mu je bilo odveč nepotrebno besedičenje, zato je začel s snubitvijo. „Če ga ne mara, že odgovori in odbije ponudbo,“ si je mislil. „Saj zato ima jezik.“

„Smrekar, znano ti je, po kaj sva prišla danes k tebi. Najina hiša je zapuščena. Sama sva v njej; dva moška in sama pri kmetški hiši! Kuhava si sama, prašiče krmiva sama, krave molzeva sama. Pri teh poslih sva zelo neokretna in ženska je potrebna pri gospodinjstvu kakor vsakdanji kruh. Zato sva prišla danes k tebi, da te poprosiva za roko tvoje hčerke.“

„Zdelo se mi je, zakaj sta prišla. Že pred mesecem dni smo govorili o tem, dal sem besedo Nacetu in figamož nisem bil nikoli in tudi ne bom. Zato vama odgovorim z lahkim srcem: Nista prišla zaman. Moja Kristina naj bo Nacetova žena!“

„Kaj pa praviš ti, Kristina?“ jo je vprašal Nace. Kristina je zardela in za trenutek molčala. Hotela

je odgovoriti, da ne privoli nikdar v to kruto zvezo, a očetov ostrí pogled jo je čisto zmedel.

„Kristina te vzame,“ je odgovoril Smrekar mesto nje. „Danes je malo zardela. Saj poznaš ženske, kakšne so v takih trenutkih. Meni je obljubila, da te vzame. — Kristina, daj ženinu roko!“

Segla je v debelo Nacetovo roko. Neizmerno hudo ji je bilo v duši, a otopela je popolnoma in prenašala bol potrpežljivo in vdano. Kar je ukazal oče, to je storila.

Zgovorili so se radi oklicev, dote in bale.

„Tako čez šest tednov bi bila že lahko poroka zastran mene,“ je rekel oče Smrekar.

„Čim preje, tem bolje,“ je odgovoril Nace. „Žensko rabim pri hiši. Posebno v košnji jo rabim. Če mi jo daš pred sv. Ivanom, ti bom hvaležen.“

„Pa naj bo poroka pred sv. Ivanom. Dote ji dam dvesto goldinarjev in spodobno balo.“

„Kolikor hočeš. Ni mi za doto in balo, za ženo mi je,“ je govoril Nace.

Tako so se dogovorili vse potrebno, in ko je mati Žefa prinesla na mizo kavo in so jo popili, sta se Nace in Gropa poslovila in odšla proti domu.

„Meni se dozdeva, da dekle ni prav zadovoljno,“ je omenil Gropa.

„Saj mi je segla v roko,“ je odvrnil Nace. „Vesel sem, da sem dobil nevesto. Mislim, da bom srečen. Pridna je, poštena in še lepa polegttega.“

„Bog ti daj vso srečo! Jaz ti jo gotovo želim.“

* * *

Minili so oklici in vedno bliže je prihajal čas poroke. V tistih dneh je dobila Kristina iz Amerike kratko pismo. Ljubljani Rok ji je sporočil, da pride skoro domov. Potrpi naj in vztraja v zvestobi!

Kakor balzam so kapljale Rokove tolažilne besede na njeno dušo. Vse moči hoče uporabiti, da se ne zgodi najkrutejši zločin zoper prostost njene duše.

Bežala bi od doma, v Ljubljano bi šla služiti! A to ne. Žalosti ne mara napravljati očetu in materi. Kaj naj stori? Petrača ne sme vzeti za nobeno ceno! Že ve. Odkrito in jasno mu hoče povedati, da ga ne vzame. In to stori tedaj, ko pojdeti k izpraševanju. Naj se zgodi potem, kar hoče! Naj jo oče tepe ali zapodi od hiše! Pregrešila se še ni nikoli zoper njega. A tu ga ne sme slušati, sicer greši zoper sebe in Petrača.

Nace je prišel ponjo, da pojdeti k gospodu župniku.

„Grem, takoj grem.“

Stopila je v svojo čumnato in se preoblekla, mati Žefa je medtem postregla ženinu. Oče Smrekar je pa bil premeten človek.

„Nemara se skuja v zadnjem trenutku,“ si je mislil, in ko sta odšla k fari, se je ponudil za spremeljevalca.

„Pri krojaču imam nekaj opravka,“ je trdil in se jima pridružil. Vso pot je brbljal in jima slikal bodočo srečo. Nace in Kristina sta pa molčala. Nace je premišljal, kako bo odgovarjal katekizem, ki ga je skoro docela pozabil, Kristina je pa tuhtala, kako bo ušla, preden dospe z ženinom v župnišče.

Sredi vasi ju je zapustil oče Smrekar. Molče sta korakala proti župnišču. Ljudje so gledali za njima in se poredno smejali staremu ženinu in mladi nevesti.

Dospela sta pred cerkev. Tam je pogledala Kristina svojega ženina z žalostnimi očmi in mu rekla:

„Ne kolni me, Nace! Prisilili so me, da sem ti obljubila zakon. Ne morem te vzeti in te ne smem.“

Obrnila je hrbet in odšla.

„Stoj in pojdi z menoj! Ne napravi mi te sramote!“ je rekel Nace in jo hotel prijeti za roko. Tedaj je zdirjala po vasi in hitela je, dokler ni prišla na polje in na stezo, ki je peljala proti domu.

Nace je stal par trenutkov kakor okamenel. Potem je zaklel, potegnil klobuk na oči in izginil za hišami čez travnike, da bi ga ljudje ne videli.

„Prokleta, da se mi je moralo zgoditi kaj takega! Prav mi je, prav. Zakaj sem se pa ženil na stara leta! Oče, vi ne veste, kaj ste mi storili, da se mi niste dovolili ženiti, ko sem bil star trideset let. Zakaj mi niste dali tedaj premoženja?“

Videl je Kristino, ki je bežala čez polje. Jezen je bil, da je škripal z zobmi, jezen posebno na Smrekarja, ki je bil vsega kriv.

Ko je prišel domov, je vrgel od sebe prazni suknjič in klobuk ter legel na posteljo. Zvečer je povedal bratu, kaj se mu je pripetilo.

Gropa ga je tolažil, kakor ga more tolažiti le duša, ki je pretrpela mnogo gorja.

V vasi so ljudje takoj izvedeli, da je Nacetu Petraču zbežala nevesta izpred župnišča. Nekateri so se smejali, drugi so zamerili Kristini, da je starca spravila v sramoto.

Oče Smrekar je čul to važno novico v gostilni pri Puntarju. Rdeč je postal kakor kuhan rak, plačal naročenega pol litra in bolj bežal kot šel proti domu.

„To ji dam, to jo nabijem! Taka sramota, taka sramota! Pet let bodo zdaj čebljale stare babe o moji hiši.“

Kaj je oni večer pretrpela Kristina, o tem naj molčim! A pretrpela je vse udarce, vse grožnje in vse zbadanje. Zvesta ljubezen do Roka ji je pomagala prenašati usodo.

* * *

Minila je košnja, nastopili so vroči avgustovi dnevi s prijetnimi, hladnimi nočmi, ko bi človek najrajši legel tam ob gozdu na mehki mah in sanjal o pravljicah, ki se dogajajo v deveti deželi. Tako čarobno poezijo imajo tiste noči, ko brlijo zvezde in sveti luna, ko pojo na vasi fantje in gre glas njih pesmi čez polja, kot bi po nečem hrepenel, kot bi nekoga klical, pa sam ne ve koga. Potok šumi in studenci žubore, hribi sanjajo naokrog, bele cerkve stoje na vrhovih kot v dolge halje odeti duhovi, Grmada leži gori zadaj kakor silen tiger, ozirajoč se daleč okoli. Vse spi in sniva. Dolina je odeta v prozorno meglo. Po sredi se vije cesta položno, na desni in levi so njive in na koncih rasto solnčnice. Hiše stoje ob cesti in okrog njih je sadnega drevja, kakor brinja na Nanosu, in ob hišah ponavljajo studenčki svoje enakomerno čebljanje.

V taki noči je korakal čez polje mlad fant, visok in korenjaški kot jelka v gozdu. Z veselim upom v srcu je korakal in tam pod hribom je zavriskal. In potem je stopal navzgor. Na jasi se je ustavil in pogledal na pot, ki jo je prehodil, in zahvalil je Boga. Postavil je lestvo, splezal kvišku in potrkal na okno.

„Kristina, Kristina!“

Dekle se je zbudilo, se radovedno ozrlo, kot bi ravno sanjalo o ljubem bitju, ki blodi nekod v daljni tujini in se mu zdi nemogoče, da bi bila resnica.

„Rok, Rok!“ je vzdihnilo dekle kakor v sanjah.

Fant je potrkal še enkrat.

„Kristina, Kristina!“

„Ali si ti, ali si res ti?“

Narahlo je odprla, da se ne bi prebudili sestr.

Dolgo sta si pripovedovala o trpljenju in žalosti, veselju in nadlogah.

„Prišel sem, Kristina. Nisem prinesel veliko. Komaj dvatisoč goldinarjev. Malo je, a živeti se bo dalo, živeti v ljubezni. Kočo popravim, da ne razpade, nakupim kaj grunta in potem povprašam po tvoji roki.“

„Rok, odkar te ni bilo doma, se je vrnil oče. Pri bratu je na Robu. Molčeč je kot grob, z nikomer ne govori. Pisala sem ti že o njem. Ali ga obiščeš?“

„Obiščem ga, moj oče je, čeprav se ni briga zame. Rajna mati mi je pravila, da je bil dober človek. Ni je zapustil z lahkim srcem. Vrniti se je hotel z bogastvom in se z njo poročiti. Zato je odšel v Ameriko.“

Tako sta se pogovarjala.

Zjutraj naslednjega dne je pa šel Rok proti Robu, da obišče svojega očeta.

Nace je ravno prikorakal iz hleva, ko je stopil Rok na dvorišče in ga pozdravil. Razjasnil se je staremu samcu temni obraz in skoro bi zavriskal vesolja.

„Rok, Rok, ti si! Ali si res ti? Pa si se vrnil? I kod si hodil, ljubi moj Rok?“

„Dobro jutro! Očeta sem prišel obiskat. Še nikoli ga nisem videl. Rad bi ga poznal.“

„Star je, star, veš, Rok. Ves zdelan je od trpljenja. Da si le prišel! Zdaj pa ostaneš pri meni. Vse ti dam, prav vse. In ženil se boš. Saj si naše krvi. V rodu ostane grunt, če ti dam. Hvala Bogu, hvala Bogu! Jej, kaj sem vse doživel, odkar te nisem videl. Jaz sem te vedno rad imel. Če te ni mogel moj oče, mu odpusti! Umrl je in dajal račun! Ženil sem se medtem.“

„Slišal sem, slišal.“

BOSANKA

„Kje pa si slišal?“

„Povejte mi, ali res mislite dati premoženje meni?“

„Res, res! Da si le prišel! A kje si slišal o moji ženitvi?“

„Smrekarjeva Kristina mi je pravila.“

„Kristina?“

„Da, ona je moja nevesta.“

„Ko bi jaz to vedel, se ne bi nikoli ženil doli. Vsega je kriv Smrekar. Pa bi mi lahko povedalo dekle! Poklicali bi te iz Amerike. Tako me je pa spravilo v tako sramoto.“

„Odpustite ji!“

„Saj ji odpuščam radi tebe.“

Na dvorišče je prišel Grogga, zazdehal je in pogledal na nebo, da se prepriča, če bo lepo vreme.

„S kom pa govoriš, Nace?“

„S tvojim sinom, z Rokom. Lej ga, vrnil se je. Vesel ga bodi! Tak fant je, da ga je prijetno gledati.“

„Moj sin?“ se je začudeno ozrl Gropa. Oči so mu zažarele, lice je zardelo kakor sramežljivemu dekletu.

„Da, jaz sem vaš sin,“ je rekel Rok, stopil h Gropu in mu podal desnico.

„Tisočkrat hvala Bogu, da te vidijo moje oči. Radi tebe sem se vrnil in radi tvoje matere, pa nisem našel nikogar. Zato mi je bilo tako hudo. Zdaj se pomladim ob tebi, moj sin.“

„Zdaj ga pridrživa kar pri sebi!“

„Kako to misliš?“

„Grunt mu dam in s Smrekarjevo Kristino naj se poroči! Veš, ona je njegova nevesta.“

„Ona?“ Gropa se je čudil.

„Ravnokar mi je povedal.“

Tedaj je izšlo solnce in pokukalo na Rob. Zažareli so hribi in gozdovi, zasvetile so se rosne kaplje po poljih. Nad vso naravo je plula nebeška radost.

* * *

Dva meseca potem sta se poročila Rok in Kristina. In zdaj živijo vsi zadovoljno na Robu. Gropa se je pomladil na duhu. Nace pa hodi na polje in v gozd in žvižga, ker nima gospodarskih skrbi. Tudi Smrekarjevima dvema je mladi Kristinin mož bolj povolji nego stari Nace. Najbolj srečna pa sta mlada dva: zvesta ljubezen ju je združila.

Drobljanci.

Zložil Anton Medved.

13.¹

Po licih se lahko postaraš,
da deklice več ne očaraš,
postaraš se lahko po duši,
da ona miru ti ne zruši,
v samotni, med družbo, kjerkoli
o stárosti tarnaj in moli,
le v pesmih ne kaži nikdar,
prijatelj-poet, da si — star!

14.

Ljubezen do deklic — obrabljen predmet,
ki v pesmi že davno ne spada,
in vendar jo dviga k idejam poet,
in boginja večno je mlada.

¹ Glej „Dom in Svet“ 1909, št. 11, 12.

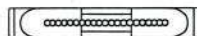
In vendar je ne zamoré vse skrbi —
in ko bi bil stokrat zarubljen,
na zemlji le redko se pesnik dobi,
ki ne bi bil nikdar zaljubljen.

15.

Mnogo graje, malo hvale
svet daje in je dajal:
krivde zapisuje v skale,
a dobrote v vodni val.

16.

„Ni treba popiti kar celega soda;
dovolj je kozarec in vino poznaš.“
Na tega navoda
pripravi rovaš
zdaj kritiki, duše oblastne, a lene,
po listih objavljajo svoje ocene.

Srce in pamet.

Zložil Anton Medved.

Vse dneve ne pozabim dne,
ko sem se v té, dekle, zaljubil,
ko tvoje sem dobil srce
in svojo pamet ž njim izgubil.

Vse dneve hvalil bom Boga,
da menja dolgo ni trpela.
Kako bi ženska brez srca
in mož brez pameti živila!

